

PRIMOŽ ŠKOF (1810-?)
akademski slikar, dagerotipist in fotograf
Nova dognanja*

Mirko Kambič, Ljubljana

Po doslej odkritih in objavljenih podatkih (cf. *ZUZ*, n. v. XXVII, 1991, pp. 103–117) je nastopal Primož Škof pod imenom Primus Skoff kot akademski slikar, dagerotipist in poklicni fotograf na Dunaju, leta 1843 na Moravskem (Novi Jičín), v Linzu od leta 1846, v Gradcu od ok. 1860 in v Mariboru med leti 1862 in 1872. Doslej je evidentiranih 25 njegovih del, izključno fotograf-skih portretov v formatu vizitke.

V navedeni razpravi sem objavil kot odprta vprašanja: Škofovo mladost, naziv akademski slikar, njegova pota in delo med leti 1843 in 1860, kamor štejemo predvsem čas njegovega delovanja v Linzu na Donavi.

Raziskovalno delo aprila 1992 na Dunaju in v Linzu¹ je dalo pomembne rezultate, ki bistveno dopolnjujejo Škofove biografske podatke. Zelo zanimivi so tako za zgodovino slovenskega slikarstva kot za najzgodnejše obdobje fotografije. Primož Škof je bil res akademski slikar. Obiskoval je Akademijo likovnih umetnosti na Dunaju (Akademie der bildenden Künste in Wien), in sicer v letih 1833–1835. Arhivski viri,² ohranjeni na Akademiji, so skromni, vendar dovolj jedrnat. Škof je bil leta 1833 star 23 let, rojen 1810 na Kranjskem, v župniji Polhov Gradec (Billichgratz), okrožje Bistra (Freudenthal). Podatek o župniji nam zbudi dvom, saj v rojstni knjigi župnije Polhov Gradec ni podatka o Primožu Škofu, pač pa ga najdemo v sosednji župniji Horjul. Škof je torej navajal ime bolj znanega kraja, podobno kot je navedena Bistra, in ne Vrhnika, medtem ko dan in mesec rojstva nista navedena. Skopi

* Raziskovalno delo mi je omogočil Avstrijski inštitut za Vzhodno in Jugovzhodno Evropo na Dunaju, izpostava v Ljubljani.

¹ Matične knjige v Mestnem arhivu v Linzu.

² Archiv Otto Wagner (Wien, Döblergasse 4), v katerem je arhiv Akademije za likovne umetnosti, med drugim: *Schüllerprotocoll*, Bd. 29/25; *Protocoll der Manufactur Blumen Zeichnunges Schule an der k. k. Academie der bildenden Künste 1832 bis 1838*, Bd. 37/45; *Protocoll Zeichnen bei der Antiken 1834–1843 geführt von Prof. Kupelwieser*, Bd. 38/24.

podatki dovolj zgovorno pričajo, da gre pod imenom Primus Skoff za Primoža Škofa iz okolice Vrhnike.

Arhivski podatki v protokolu učencev (abecedni seznam z nekaj rubrikami) povedo tudi, da se je Škof odločil za poklic slikarja, da se vzdržuje sam in da stanuje v Laimgrubergasse št. 39 (v območju Mariahilferstrasse). Na Akademiji se je osredotočil na risanje, najprej na oddelku (šoli) za *Manufactur Blumen Zeichnung*, pozneje na oddelku za risanje po antičnih modelih (*Zeichnen bei den Antiken*) pri profesorju g. Kupelwiesea; predmet je nosil tudi naziv »historično« risanje oz. slikanje. Akademija je imela v tistem času svoje prostore v strogem centru mesta, v Annagasse, vzhodno od Kärntnerstrasse. Sedanja zgradba Akademije na Schillerjevem trgu je bila zgrajena šele v letih 1872–1876.

Biografski podatki o Primožu Škofu po letu 1835, ko je končal študij na Akademiji likovnih umetnosti, so zelo skromni. Vemo le, da je 1843 potoval po Moravskem kot dagerotipist z Dunaja. Omenja se tudi neko slikarsko delo iz leta 1842, ki se nanaša na cerkev v Altenmarktu an der Triesting (jugozahodno od Dunaja). V novi, zanimivi luči pa stopa pred nas Primož Škof od leta 1846, ko se je za več let naselil v Linzu na Donavi. V informativno pomoč nam je nekaj zgoščenih podatkov v novejši literaturi, podrobnosti pa predvsem v linških časopisnih objavah med leti 1847 in 1857.

Januarja 1847 najdemo prvo javno obvestilo in obenem kritiško oceno Škofove dejavnosti v Linzu.³ Kritik Hilarius je objavil, da je slikar P. Škof z dunajske akademije razstavil v izložbi knjigarne Fink na Glavnem trgu št. 140 v Linzu neko fantazijsko podobo z naslovom *Grkinja*. Kritik ocenjuje, da je slika popolnoma po okusu publike, večinoma pa ustreza tudi zahtevam poznavalcev umetnosti. Hvali fino potezo čopiča, združeno z živahnim koloritom. Likovno sta posrečeno izvedeni obe roki, v risbi in v barvi, izraznosti obraza pa po njegovi sodbi nekaj manjka. Če bo Škof posvetil v svojem portretiranju več pozornosti podobnosti portretiranca, lahko pričakuje, da bo svoj umetniški talent v Linzu uspešno uveljavil. Avtor svoj kritiški zapis končuje s sodbo, ki pomeni eno najzgodnejših ali kar prvo oceno dagerotipista slovenskega rodu. Pravi namreč, da izdeluje Škof tudi portrete na dagerotipiski način in da je imel sam priložnost videti že več slik, ki se odlikujejo s posebno ostrino kontur in s čistostjo podobe, posebno očesne partije.

Marca 1847⁴ je Hilarius objavil, da je Škof razstavil v Finkovi knjigarni nov portret, ki razodeva zvesto podobnost, fine poteze s čopičem in skrbno prizadevnost slikarja. Na tem portretu se je umetniku posrečilo dobro upodobiti izraz obraza in roke. Kolorit vseh Škofovih slik, ki jih je imel kritik doslej priložnost videti, je ocenil za zelo uspel, zato je slikarju zaželel, da bi lahko kdaj Škofov obetavni talent presodili in cenili tudi na večjih in tonsko bogatejših podobah.

³ Österreichisches Volks-Blatt (Linz), 29. Jahrgang, št. 8 (14. 1. 1847).

⁴ Österreichisches Volks-Blatt (Linz), 29. Jahrgang, št. 49 (26. 3. 1847).

Škof si je uredil atelje na Museumstrasse št. 5, leta 1851 pa se omenja njegov atelje v Harasimovi hiši v Welsergasse, v zvezi z daljšim zapisom v obliki feljtona.⁵ Podpisa ni, morda ga je objavil že omenjeni Hilarius. Tu zvemo, da je umetnik Škof razstavil v svojem ateljeju številne dokaze svojega talenta, zlasti v portretih. Na ogled je podoba *Madone z Detetom*, ki jo je ravno tedaj končal. Slika je odlična tako kompozicijsko kot po svojem koloritu.

Feljtonist končuje z obvestilom, da se Škof ukvarja tudi z dagerotipiranjem. Njegovo delo priporoča vsem, ki želijo imeti dobre, se pravi čiste in izrazite dagerotipske portrete.

Primož Škof je deloval v Linzu tudi kot risar in sodelavec znane litografske delavnice Josefa Hafnerja. Škofovo ime je navedeno med okrog šestnajstimi imeni zunanjih sodelavcev umetnikov. Škofovo delo v Linzu sta litografska portreta knjigarja Emanuela Euricha iz leta 1849 in pisatelja Karla Schmutza. Za ta pisateljev portret so v linškem Mestnem muzeju še ohranjeni Škofovi osnutki, narejeni s svinčnikom, Schmutzov portret najdemo v razstavnem katalogu v Gradcu iz leta 1959 (*Erzherzog Johann Ausstellung*, p. 128, št. 244). Litografija formata 18,8 x 20 cm nosi ime P. Škofa in litografa J. Hafnerja.

Med Škofovimi deli iz linškega obdobja navajajo še portret Katarine Bauer, gostilničarjeve hčerke, iz leta 1847 in portret poročencev iz leta 1852. Obe deli sta ohranjeni v Linzu, prvo v Gornjeavstrijskem deželnem muzeju, drugo v Mestnem muzeju v Linzu. Za nekaj drugih Škofovih portretov, ki so ostali v zasebni lasti, je mogoče najti vsaj dokazila.

Literatura omenja tudi neko Škofovo delo iz leta 1842, povezano s cerkvi-jo v Altenmarktu an der Triesting, kot sem zapisal že prej. Justus Schmidt⁶ namreč izrecno navaja, da je Škof naslikal leta 1842 oltarno podobo (Hochaltarbild) za navedeno cerkev. Po drugi strani pa bi se dalo sklepati, da gre le za risarski ali slikarski motiv iz cerkve v Altenmarktu.

Maja 1853 najdemo med lokalnimi linškimi novicami obvestilo,⁷ da se je g. Primož Škof, portretni slikar, ki biva v Linzu že sedem let, vrnil z daljše umetniške poti, ko je bil zaposlen na knežjih Schwarzenbergovih gradovih. V mestu bo ostal le nekaj časa, ker se bo kmalu odzval novim častnim vabilom.

Julija 1853 je zadela Škofovo družino žalost. Slikarju je umrla hčerka Paulina, stara komaj en mesec. V matični knjigi je ob očetovem imenu naveden tudi poklic: akademski portretni in historični slikar. Ime matere ni zapisano. Glede na rojstni datum sina Teodorja se je Primož Škof poročil najbrž na Dunaju okrog leta 1840. Leta 1854 se je pojavilo v Linzu ime slikarke Maksimiliane Škof, ki je razstavila v »Kunstverein« podobo *Madone z Detetom* in šest risb: *Igralka z lutnjo*, *Pobožnost*, *Študija*, *Albanka*, *Sv. Ambrož in*

⁵ Österreichisches Bürger Blatt (Linz), 33. Jahrgang, št. 66 (24. 4. 1851).

⁶ Justus Schmidt, *Linzer Kunstchronik*, Linz 1951; cf. tudi Else Giordani, *Die Linzer Hafner Offizin*, Linz 1962; Gertrude Höss, *Aus der Frühzeit der Photographie in Linz*, *Kunstjahrbuch der Stadt Linz*, Linz 1969, p. 85.

⁷ Österreichisches Bürger Blatt (Linz), 35. Jahrgang, št. 75 (12. 5. 1853).

Kristus. Te risbe naj bi bile delno še danes ohranjene v Mestnem muzeju v Linzu.

Tri leta pozneje, maja 1857, je Maksimiliana Škof dokončala v svojem ateljeju v Hafnergasse št. 664 oljno podobo *Materinska ljubezen*. Poročevalec⁸ je zapisal, da bo ta slika zadovoljila tudi stroge umetniške sodnike, in da bo umetnica v kratkem naslikala več portretov v olju. Izvedba bo odlična, podobnost portretirancev pa zvesta. Sicer pa postavlja Škofova tako nizke cene, da niso več skladne z umetniško vrednostjo slik.

Justus Schmidt je zapisal, da gre verjetno za Škofovo ženo. Ta domneva ne drži, ker poročilo iz leta 1857 govori o gospodični Maksimiliani, ki jo imenuje mlado umetnico. Zato bi pravilneje sklepali, da gre za slikarjevo hčerko. Datum Škofovega odhoda iz Linza nam doslej ni znan. Prav tako ni znan natančen datum njegovega prihoda v Gradec; po vsej verjetnosti se letnica giblje okoli leta 1860.

⁸ Österreichisches Bürger Blatt (Linz), 39. Jahrgang, št. 18 (4. 5. 1857).